

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Bakalářská práce

Veřejnoprávní a etické aspekty ČNB

Nikola Ječná

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen 2014

.....

Děkuji všem, kteří za mnou stáli a podporovali mě při psaní bakalářské práce, sama vím, že to mnohdy nebylo jednoduché. Velké poděkování také patří mé vedoucí bakalářské práce JUDr. Petře Jánošíkové, která dohlížela na celý průběh a obohatila mou práci o odborné rady.

Obsah:

Úvod.....	1
1. Historie.....	2
1.1. Bankovní úřad ministerstva financí.....	2-4
1.1.1. Vilém Pospíšil.....	5
1.2. Národní banka Československá.....	5-6
1.2.1. Podoba akcií Národní banky Československá.....	6-7
1.2.2. Karel Engliš.....	7
1.3. Národní banka pro Čechy a Moravu.....	7-9
1.4. Národní banka Československá.....	9-10
1.5. Státní banka Československá.....	11-13
1.6. Česká národní banka.....	13-14
2. Právní aspekty ČNB.....	15
2.1. Ústavní základ ČNB.....	15-16
2.2. Zákon č. 6/ 1993 Sb., o České národní bance.....	16-21
2.2.1. Personální obsazení ČNB.....	21-22
2.2.2. Obchody ČNB.....	22-24
2.2.3. Dohled ČNB.....	24-25
2.2.4. Správní delikty.....	25-26
2.2.5. Hospodaření ČNB.....	26-27
3. Etika bankovníctví.....	28-32
3.1. Etický kodex.....	32-33
3.2. Etický kodex ČNB.....	33-34
3.3. Vymahatelnost a dodržování etického kodexu.....	35
4. Závěr.....	36-37
5. Resumé.....	38-39
6. Seznam zkratk.....	40
7. Seznam příloh.....	40
8. Zdroje.....	41-42
9. Přílohy.....	43-44

ÚVOD

Peníze nás obklopují prakticky celý život, byť si to více či méně uvědomujeme. Jako malé nás nezajímá, kolik cukrovinka stojí, nebo kde se mince a papírové peníze berou, odkud je rodiče získávají a co předchází tomu, než je v práci vydělají, dokonce nás nezajímá ani to, jak peníze vznikají a kolik osob se o existenci peněz vlastně stará.

Ať už náš postoj k penězům jako materiálnímu zabezpečení je jakákoli, jsou součástí každého života a tak bych se chtěla ve své bakalářské práci zaměřit na fungování bankovníctví v ČR se zaměřením na veřejnoprávní a etické aspekty České národní banky.

Každý stát musí mít svoji finanční politiku a správu a právě o to se stará ministerstvo financí a již zmiňovaná, Česká národní banka.

Ve své práci budu postupovat od vývoje ČNB od roku 1919, přiblížím vzestupy i pády bankovních institucí v našich dějinách, až do dnešní doby. Také srovnám pohled obyvatel naší republiky na etiku a to nejen ve vztahu k finančnímu podvědomí, ale všeobecně mínění o chování a vystupování v různých profesích i běžném životě na veřejnosti a v soukromí.

Toto téma jsem si vybrala také proto, že spojení banky a etiky bylo a je mnohokrát napadáno, ať už bulvárními či serióznějšími tisky. V poslední době bylo hodně také řečeno o správnosti některých kroků ČNB, a proto chci také poukázat na pravomoci, kompetence a samotné postavení banky. Protože nic není takové, jako se na první pohled zdá. A to platí i v této oblasti.

Vztah etiky a bankovníctví je velmi úzký, užší, než se zdá. A stejně tak, jako prošla několika transformacemi ČNB, vývoj etiky byl mnohdy velmi překvapující.

K napsání této práce jsem využívala převážně informace přímo z webových stránek ČNB, odbornou literaturu a k doplnění novinové články, zabývající se etikou. Bylo zajímavé pozorovat, jak se názory na určité chování mění.

1. Historie

Jako se vyvíjela planeta, člověk, náš stát, naše historie, šla kupředu i věda, technika a lidská společnost. V této kapitole své práce se zaměřím na vývoj bankovníctví u nás, od roku 1919 do současnosti.

Instituty bankovníctví mají dlouhou a bohatou historii, kdy nejen, že spadaly pod různá ministerstva, úřady, ale i pod různé země.

V první části se zaměřím na bankovní úřad ministerstva financí, poté na Národní banku Československou, která se v dějinách opakovala, stejně tak jako naše spojení a rozdělování se Slovenskem. Další v pořadí bude Národní banka pro Čechy a Moravu, Státní banka Československá a nakonec, již naše známá, Česká národní banka.

1.1. Bankovní úřad ministerstva financí (1919 – 1926)

Éra Československé republiky začíná 28. 10. 1918, kdy se stává samostatným státem, ale nejsou dořešeny organizační složky státu, instituce, ale také například hranice.

V této době měla měnu pod svými křídly Rakousko-uherská banka, nad kterou dohlížely dva hlavní ústavy a to v Budapešti a ve Vídni. Bohužel se ani jeden tento ústav nenacházel na území nově vznikajícího Československa a tak se začala uvažovat o možnostech řešení. Proto došlo 25. 2. 1919 k tzv. měnové odluce a to na základě zákona č. 84 Sb. z. A poté ustanovení Bankovního úřadu ministerstva financí (dále jen BÚMF) podle vládního nařízení č. 119/1919 Sb. z. A n. Tento úřad měl za úkol vytvořit Československou měnu a systém jejího spravování. Další snahy vedly k založení vlastní emisní instituce. V Rakousko-Uhersku byla nejvýznamnější emisní institucí právě banka ve vznikajícím Československu – Zemská banka království českého. Z tohoto důvodu bylo logické, že právě tato banka se stala emisní bankou nového státu, tedy „kvasi cedulovou bankou“. Její úloha byla předem jasná, tedy vytvořit budoucí platidlo.

„Zemská banka na základě zákona č. 49/1918 Sb. z. A n., o zavedení obchodních platidel, zmocněna vydávat poukázky na vlastní bankovní

pokladnu. Tyto nově emitované „peníze“ měly mít obchodní krytí, byl jim přiřčen zákonný oběh a navíc byly směnitelné za bankovky Rakousko-uherské banky.¹“ Nakonec ovšem tyto poukázky, byť již vytištěné, nebyly nikdy použity.

Postupem času vyvstala otázka, jak se bude dále vyvíjet cedulová instituce, jaká bude mít práva a povinnosti. Tato otázka rozdělila národ na 2 tábory, z nichž jeden prosazoval přenesení funkce na Zemskou banku království českého a druhý, v jehož čele stál Vilém Pospíšil, tehdejší vrchní ředitel Městské spořitelny Pražské, který zastával názor, zřídit bankovní oddělení při ministerstvu financí. Po širším rozpracování, ke kterému nebyla rozsáhlá legislativa, vznikl, již zmíněný, Bankovní úřad ministerstva financí.

Správa BÚMF byla rozdělena do dvou úřadů a to – bankovnímu výboru při ministerstvu financí a odbornému obchodnímu vedení. Bankovní výbor byl tvořen 8 jmenovanými členy a 1 zvoleným zástupcem Národního shromáždění.

Úředníky obchodní správy jmenoval ministr financí, buď z řad pracovníků ministerstva, nebo klasicky smlouvou.

Bankovní úřad vznikl dekretem 15. března 1919, kdy přišel pokyn, aby po denní uzávěrce ke dni 11. 3. 1919 přeúčtovali žirové zůstatky všech poboček Rakousko-uherských bank na Bankovní úřad ministerstva financí. Dalšími dekrety byly převzaty pokladniční poukázky a lombardní úvěry.

Problémem ovšem zůstávalo, že ministr financí sice jmenoval členy bankovní rady hned v březnu, ale ti se bohužel sešli až po květnu. Obchodní správa fungovala jen jako tzv. ústřední vedení, které nemělo ani pravidla o podepisování. BÚMF byl stále ovlivňován ministrem financí a to až do května 1919, kdy bylo vládním nařízením č. 246/1919 Sb. z. A n. stanovena organizace Bankovního úřadu a statusu BÚMF. Do této doby byla organizace této instituce považována za provizorní a nesamostatnou. Vládní nařízení vše změnilo a to včetně organizace cedulových bank a kompetencí ministerstva financí nad nimi. Další činností byla funkce úvěrová. Nařízení také řešilo

---

¹ http://www.historie.cnb.cz/cs/dejiny_institute/bankovni_urad_ministerstva_financi/index.html

otázku správních orgánů Bankovního úřadu, které, jak už bylo zmíněno, bylo rozděleno na bankovní výbor při ministerstvu financí a Obchodní správu.

Nyní měl mít Bankovní výbor 11 členů, kdy jedním ze členů bude přímo ministr financí případně jeho zástupce a dalších 10 členů. Tito členové se scházely 1x za měsíc, pokud bylo potřeba častěji nebo při žádosti více jak 3 členů. Zasedání bylo otevřené i pro členy Obchodní správy. Bankovnímu výboru zůstala i po zmíněném nařízení spousta pravomocí a funkcí – poradní orgán ministerstva financí, oběh platidel, náprava měny, správa státního dluhu, nákup cenných kovů apod. Vykonával také dohled nad obchodní činností. Funkce v Bankovním výboru byla čestná a její členy bylo možno odvolat a tak je zbavit postavení, což byl ale jediný možný způsob ukončení členství. Tato situace ovšem za celou dobu trvání nenastala. Proto se také s nadsázkou říkalo, že se jedná o „konkláve doživotních kardinálů“. Změny nastávaly pouze se změnou politické situace a to na postu ministrů financí nebo při úmrtí některého, ze členů.

Na druhou stranu Obchodní správa byla úřednickým sborem a vrcholným úřadem. Měla svůj jednací řád, podle kterého tedy jednala, ale také určovala složení svých členů – nejvyšší byl vrchní ředitel, pod ním dva ředitelé, přednostové odborných útvarů ústředí a 3 nejvýznamnějších úřadoven, což byly pražské, brněnské a bratislavské.

Zásadní změnou v organizaci BÚMF se stalo přidání agendy Československé devizové ústředny a to nařízením vlády č. 644/1919 Sb. z. A n. kdy dalším krokem mělo být zřízení vlastní tiskárny na bankovky. Tato novinka se realizovala až v roce 1928. Před tím tuto funkci plnila domácí tiskárna hlavního ústavu oddělení rytecké a guillochovací a oddělení galvanoplastiky a úpravy ploten.

BÚMF měl jeden závažný problém a to kam bude nebo má spadat. Zda do veřejné nebo státní správy a komu bude odpovědný. Tato otázka se kladla z důvodu, kdo má vykonávat dohled, tedy kdo na to má právo. Nakonec se členové Obchodní správy a Bankovního výboru dohodli, že se nevzdají svého nezávislého postavení a připustili pouze dohled parlamentu a veřejnosti.

1.1.1. Vilém Pospíšil

Vilém Pospíšil byl první guvernérem, který stál v čele Národní banky Československé. Úzce spolupracoval s Aloisem Rašínem. Psal odborné články a angažoval se v několika finančních institucích. Podílel se také na měnové odluce v roce 1919. Tak hodně zastával měnovou stabilitu a odluku, až zemřel po výslechu gestapem. Za svého života udělal velký krok pro vývoj našeho bankovníctví.

1.2. Národní banka Československá (1926 – 1939)

Začátky této banky byly opravdu složité. Hlavním problémem se stal fakt, že měna by měla být zcela kryta zlatem. Po spekulacích, jak by to bylo proveditelné, s faktem našich půjček v zahraničí, bylo od této úvahy částečně upuštěno a začala se budovat nezávislá měnová instituce.

Další otázka, která nastala, spočívala v zákonech. To vyřešila novela cedulového zákona č. 102/1925 Sb. z. A n., v níž stálo, že zůstává emise stávajících papírových bankovek. S novou bankovní institucí vznikla samozřejmě i nová valná hromada a bankovní rada.

Národní banka Československá byla vytvořena jako akciová společnost a to podle novely č. 102/1925 Sb. z. A n. Jistinou banky se stalo 12 milionů zlatých dolarů a státu z této částky náležela 1/3, což znamenalo 120 000 nedělitelných akcií. Tyto akcie byly na jméno s kuponovým archem na doručovatele a talon. Akcie byly zapisovány do knihy akcionářů a v případě změny majitele, musela být tato změna schválena bankovní radou.

Snahy o novou banku byly již roku 1925, ale po zjištění, jak moc narůstá agenda a administrativa, bylo její zřízení neustále odkládáno, fakticky až do 21. března 1926, kdy se poprvé sešla ustanovující valná hromada. Před tím předcházelo mnoho úkonů, jako zaplacení 2/3 akciového kapitálu, prezidentské jmenování funkcionářů vč. guvernéra. Guvernérem se stal Vilém Pospíšil.

Za úkol sehnat všech 3 389 oprávněných akcionářů, kteří se měli dostavit na valnou hromadu, dostala skupina lidí, kteří byli pověřeni ministrem financí

a fungovali již od konce roku 1925. Valná hromada se poté sešla ve Smetanově síni, Obecního domu.

Na zasedání dorazili prakticky všichni, co něco znamenali, jako například ministr financí, samozřejmě guvernér, členové bankovního výboru, předseda nejvyššího soudu, předseda sněmovny apod. Program byl jasně dán.

Ustanovující schůzi zahájil projevem Karel Engliš, významná osobnost naší finanční historie, kdy vytyčil nejdůležitější úkony pro udržení a budování silné měny a to: dobrou administraci, hospodářskou rovnováhu mezi prací a odměnou, výrobou a spotřebou, finanční rovnováhu. Dal Národní bance Československé symbolicky korunu do správy. Poté nastala další vlna projevů. Dalším bodem programu byla volba kandidátů do statutárních orgánů, která dopadla následujícím rozdělením do bankovní rady: 3 zástupci za průmysl, 2 zemědělství, 1 záložensství. V revidujícím výboru bylo toto zastoupení: 2 kandidáti z ústavu lidového peněžnictví, 1 představitel živnostenstva a 1 pro obor zemědělství.

V závěru schůze, se projednávala odměna, která byla ustanovena na 6 000Kč/rok.

1.2.1. Podoba akcií Národní banky Československé

Naše vlastenství se podepsalo na podobě akcií a to značným způsobem. Grafika akcie byla vytvořena v roce 1926. Hlavním motivem se stal sv. Jiří na koni, který bojuje s drakem. Dalším výjevem byla postava princezny a rotundy sv. Jiří na Řípu. Inspirace zrovna pro tento motiv vznikla podle díla Josefa Máneše.

15. března 1939 po vpádu Němců na naše území, se staly akcie s tak moc vlasteneckým motivem, trnem v oku. Cenzura nastala velmi rychle, nejdříve v tisku, zprávách rádiu apod., ale také v akciích. V tištěných dokumentech probíhala cenzura přečerněním „závadných“ částí. U akcií pouhé začernění nestačilo a tak se vydal nový kuponový arch k výměně pláštíků akcií.

Po válce byla snaha o obnovení demokracie, ale v bankovníctví se to tak úplně nepovedlo. Všechny cenné papíry, vklady a pohledávky u peněžních institucí musely být evidovány a to na základě dekretu prezidenta republiky č. 95 Sb. z. A n. z 20. 10. 1945. Ovšem zákon č. 38/1948 z. A n. řešil problém se znárodněním banky a tím tedy odškodnění vlastníků.

Zánik Národní banky Československé ukončil také činnosti v oblasti nakládání s cizími a vlastními cennými papíry.

1.2.2. Karel Engliš

Profesor Engliš vystudoval právnickou fakultu v Praze, poté studoval ve Vídni, kde si ho pod svá křídla vzal František Fiedler. Díky němu mohl nahlédnout do tajů státní správy. V roce 1910 se stává docentem České vysoké školy technické, kde ho později jmenují profesorem. Zastával také funkci poslance Moravského sněmu a stal se velkým obdivovatelem prezidenta T. G. Masaryka. Sympatie byly oboustranné. Po 1. sv. válce je zvolen předsedou Národního shromáždění a začíná prosazovat své snahy o zřízení další vysoké školy. Tyto snahy mu vyjdou a na svět přichází Masarykova univerzita. V té době není v Československu nikdo, kdo by tak rozuměl hospodářství, proto není divu, že se Karel Engliš stává několikrát ministrem financí a posléze guvernérem národní banky. Při nástupu komunismu se Engliš stahuje do ústraní, je pro nový politický systém moc vzdělaný a tím pádem moc nebezpečný. Po tomto významném muži můžeme nalézt řadu odborných publikací.²

1.3. Národní banka pro Čechy a Moravu

Okupace naší země německými vojsky zasáhla život ve všech oblastech a nevyhnulo se to ani cedulovému ústavu. Hned 15. 3. 1939 vtrhl do budovy instituce Dr. Friedrich Müller s velkou skupinou příslušníků k SS. Ihned převzal dozor nad ústavem a vynutil si vydání zlata pro Říšskou banku. Samozřejmě, že se musel změnit název banky tak, aby odpovídal protektorátu Čechy a Morava. Proto nezůstal název Národní banka Československá. Ale

---

² <http://www.euroekonom.cz/osobnosti-clanky.php?type=jz-englis>

orgány instituce zůstaly. Pouze byly doplněny příslušníky Německa. Dohled vykonával sice Müller, ale nacházeli se tam i další příslušníci, jako například zmocněnec říšského ministra hospodářství, rozšíření bankovní rady o osoby s německou příslušností a také se do činnosti banky zapojilo gestapo.

Češi se rozhodně nevzdali, ale bojovali v tichosti. Jedna zásadní otázka, proti které se naši zástupci postavili, byla otázka celní unie Protektorátu s Říší, protože přímo ohrožovala český průmysl. Další vlna odporu byla prováděna z Londýna, kde sídlila exilová vláda. Ta řešila převážně finanční otázky jako takové prostřednictvím nově vzniklého Československého měnového úřadu.

Ihned po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava začaly odbojové snahy, hodně se zapojili původní zaměstnanci Národní banky. Jedním z mnoha cílů bylo zachování původní podoby banky, což se nepovedlo, protože byla banka rychle obležena německými vojsky.

U nás se nejaktivněji do boje proti okupantům zapojil ředitel odboru správy platidel Václav Sadílek a jeho spolupracovníci. Snažili se získat valuty ze svých cest do zahraničí, tajně vydávali noviny a časopisy a tím dávali informace jak rodinám postiženým zatčení apod., ale také informace o dění v naší zemi pro zahraničí.

Sadílek se svou skupinou také plánovali odvoz zlata, které chtělo Německo pro sebe, do zahraničí. Tento plán byl ale brzo odhalen a Sadílek byl zatčen. Než aby byl vyslýchán, volil sebevraždu. Ovšem snahy o vyvezení zlata ze země nadále pokračovaly a to nejen zlato, ale i peněžní prostředky, které měly být dále předány rodinám napadeným Německem.

Další vlna odporu následovala od vedení banky. Tentokrát cesta odporu vedla skrze nezvyšování objemu oběživa a jeho investování do Německých cenných papírů. Tomu se bránilo tím, že byly vydávány pokladniční poukázky. Pokud je chtěl peněžní ústav upsat, musel zaplatit určitou sumu a k tomu také adekvátní částku v té samé výši na žirový účet. Tím se snižoval objem vkladů použitelných pro nákup říšských cenných papírů.

Koncem roku 1944, kdy byla válka pomalu u konce, se začalo jednat o nových členech, kteří povedou bankovníctví za předpokladu převratu. V následujícím období, tedy v 1. polovině roku 1945 došlo k velmi významné

události. Po našem území začal kolovat okružní dopis č. 6610/Org., kde stálo, že bude pozastavena výplata říšskoněmeckých šeků a říšskoněmecká platidla se mají přijímat zaokrouhleně na celé částky nad 10 000 korun. Tento skutek vzbudil pochopitelně protesty na Německé straně, a proto byli zatčeni 3 nejvyšší představitelé Národní banky – guvernér, vrchní ředitel, ředitel hlavního ústavu v Praze. Tím ale tento čin zdaleka nekončil. Oběžník byl sice stažen, ale banka se nevzdávala. Zakázala protektorátní platidla v říšské župě sudetské. Ta poté žádala dotace ve výši 500 milionů. Žádosti nebylo vyhověno, ale nátlak byl tak velký, že bankovní radě nakonec nic jiného nezbylo. I tak se nevzdala a sice uvolnila požadovaných 500 milionů, ovšem ve starých pětistovkách, které ještě znatelně označila.

Banka vlastnila stále dosti zlata a valut a tak nastala otázka, jak toto bohatství ochránit před Německem. Zlato bylo uloženo v trezorech Národní banky, která nebyla tak snadno přístupná, ale valuty byly v cedulové bance. Valuty byly zabráný Karlem Hermannem Frankem. Valuty dostal i přes odpor, který byl nečekaný a vytrvalý. František Peroutka trval na všech schvalovacích předpisech pro vydání, ale nakonec podlehl hrozbě gestapem.

Národní banka a její zaměstnanci zachránili mnoho peněz, zlata, akcií i valut, mnohokrát i za cenu svého života. Spousta z nich skončila v koncentračních táborech nebo byli zneškodněni gestapem. Jen díky odvaze těchto lidí můžeme s hrdostí říci a navázat na Národní banku Československou a vstoupit do obnoveného a osvobozeného Československa.

1.4.Národní banka Československá (1945 – 1950)

Po ustanovení Československého území nastal problém se správou měny, protože stále byla dvě měnová území a to slovenské území s maďarským mnichovským zábořem a Slovenskou národní bankou a české měnové území s Národní bankou. Proto vzniklo ideální řešení v podobě dočasné správy, kterou založila vláda ČSR. Pořád to ale neřešilo otázku dvou institucí. Tento problém vyřešil až dekret prezidenta republiky č. 139/1945 Sb. z. A n., který sloučil oba cedulovými ústavy. V Praze vzniklo ústředí, které mohlo

vykonávat pravomoc přímo a na Slovensku, v Bratislavě byl vytvořen Oblastní ústav, který vše zprostředkoval.

Jedním z mnoha problémů byla také právní úprava, která se sjednotila až vydáním zákona č. 38/1948 Sb. z. A n., kdy se Národní banka stala veřejným ústavem a byla znovu zřízena bankovní rada, i když v jiném složení.

Nová bankovní rada se skládala klasicky s guvernéra a viceguvernéra, kteří byli jmenováni prezidentem republiky, ale ostatní členové byli jmenováni vládou na návrh ministerstva financí.

Řešilo se také, jaké bude zastoupení v bankovní radě, kolik Čechů a kolik Slováků. Jeden z návrhů plynul z Košic a druhý samozřejmě z Čech. Po zvážení, byl pražskou obchodní správou vydán následující návrh: guvernér Čech; viceguvernéři 1 Čech, 1 Slovák; vrchní ředitel Čech; náměstek Slovák a tento poměr měl být zachován i ve vedení jednotlivých odborů.

Při jednáních se začalo také uvažovat o názvu. Slovenská strana chtěla pouze přetvořit Slovenskou národní banku v Národní banku Československou.

I když dekret prezidenta republiky dovoloval sloučit majetek obou bank, nestalo se tak a obě se držely svého cedulového zákona. To se změnilo až zákonem č. 38/1948 Sb. z. A n., kdy vznikla Státní banka Československá.

Nový zákon, který měl vše sjednotit a tím vlastně i ulehčit nebyl hned tak účinný, jak se myslelo, pořád se vyskytovaly rozdíly, a proto se další léta nesla v duchu plánované ekonomiky se snahou snížení rozdílů a celkového sjednocení, které mělo vytvořit půdu pro nově vznikající Státní banku československou.

Proces zániku Slovenské národní banky se nesl v duchu značně komplikovaném. Ještě dlouho po vzniku Národní banky Československé musela prokazovat následovnictví, tedy přenesení práv a povinností z původní banky na nově zřízenou prostřednictvím československé vlády.

Po vzniku Státní banky byla snaha, aby se stejná či podobná situace neopakovala, proto se postupovalo velmi opatrně, proto i když fakticky Národní banka Československá neexistovala, byla uměle udržovaná, aby nedošlo ke kolizím.

1.5. Státní banka československá (1950 – 1992)

Se vznikem Československa jsme se vzdálili západním státům, ale do východních jsme měli také daleko. Přesto jsme se přiklonili k východnímu modelu, který prosazoval jednu instituci, která by v sobě měla obě existující – cedulovou a obchodní. Tato změna byla provedena zákonem č. 31/1950 Sb., o Státní bance československé. Na základě zmíněného zákona se stala Státní banka úřadem, který v sobě skrýval 4, dříve samostatné, instituce. (Národní banky Československé, Slovenské Tatrabanky, Živnostenské banky a Poštovní spořitelny)

Nové poskládání banky s sebou přineslo i více úkolů, které měla plnit. Je třeba si říci, že s více úkoly, přišlo více funkcí, pravomocí a kompetencí. Nově Státní banka vykonávala 5 základních funkcí:

- Řízení peněžního oběhu
- Výkonný orgán pro zúčtovací a platební styk
- Poskytovatel provozních úvěrů
- Správce devizových prostředků a mezinárodního platebního styku
- Kontrola

Později k těmto pěti funkcím přibyla ještě šestá v podobě financování v oblastech investiční výstavby ze státních zdrojů.

Nezbytnou změnou pro vývoj nového bankovního institutu se stala ztráta nezávislého postavení banky, nyní náležela pod správu Ministerstvu financí. Ovšem v roce 1965 se sjednotilo postavení ministra financí s generálním ředitelem banky, který se nově mohl účastnit vládních jednání.

Další roky se nesly ve snaze o reformu hospodářského systému Československa. První pokusy zastavila normalizace, ale ve druhé vlně se prosadilo Slovensko s jejich návrhy. Navrhovali, aby se konečně sjednotil model bankovníctví a tím vznikly 2 hlavní ústavy, tedy Český a Slovenský.

Od 60. let 20. století se začaly projednávat změny týkající se odůlky správy zahraničních transakcí. Tato myšlenka nastala při komplikovaném platebním styku mezi západními a východními zeměmi. Plán na zřízení nových institucí byl ideálním řešením.

Jako každá změna, i tato přinesla klady a zápory a mnoho úvah k projednání. Základní úvahou byla míra samostatnosti. Jedna strana navrhovala podřízenost jednomu členu bankovní správy. Tento návrh samostatnosti nepřinesl kladný výsledek. Zlom nastal při konzultacích se sovětskými odborníky. Část Československé banky se měla vydělit a přetvořit na novou Československou obchodní banku. Obchodní banka vznikla na základě výnosu ministerstva financí.

Československá obchodní banka vznikla jako akciová společnost, která disponovala kapitálem 500 milionů Kč, jež byl rozdělen na 5000 akcií. Státní banka Československá získala majoritní podíl těchto akcií. Všichni akcionáři byli právníckými subjekty.

V 80. letech se vyhrtily problémy s hospodařením státu. Proto byly vydány dva zákony (z. č. 130/1989 Sb., z. č. 158/1989 Sb.), které vytvořily nový systém bankovníctví - dvou stupňový. Státní bance po toto kroku zbyla jenom emisní a devizová činnost. Část zabývající se obchodní činností, která se nazývala Komerční bankou a Všeobecnou úvěrovou bankou a další část, která ovšem pouze obnovila Investiční banku.

Po rozdělení státní banky na dva další ústavy podle již zmíněných zákonů, se stala banka nezávislou ve své správě, ale při plánování celorepublikového hospodářství potřebovala vládu. Stále existovaly dva hlavní ústavy, v každé republice jeden a pod nimi pobočky. Také se změnil systém volby a vedení banky. Předsedu jmenoval prezident na návrh vlády Československé republiky, a vláda jmenovala místopředsedy na návrh předsedy. Bankovní rada chyběla. Její absence se ukázala jako nedostatek až když jsme se chtěli vyrovnat světovému standartu v oblasti bankovníctví. Proto se v roce 1990 začalo jednat o znovuzavedení tohoto orgánu. Zavedení se zdařilo ba co víc, bankovní rada dostala mnohem více pravomocí – stala se zajišťovacím orgánem výkonných orgánů a poradním orgánem předsedy.

Rok 1992 přinesl mimo jiné i nový zákon o Státní bance československé. Zakotvoval nezávislé postavení banky, ale také její nové vedení. V čele stála 7mi členná rada, která se skládala s guvernéra, dvou viceguvernéřů SBČS, 2 viceguvernéřů pro řízení republikových ústředí a dvou zástupců. Složení bylo vyrovnané.

1.6. Česká národní banka (1993 – 2014)

Sloučení bylo zdlouhavé a náročné, budování společné bankovní instituce se stalo hlavním a nejtěžším bodem společné hospodářské politiky. Když se tyto cíle zdárně naplnily, československou politickou scénou zahýbaly volby. Po sečtení hlasů a vyhlášení výsledků voleb vyhlásila Slovenská národní rada deklaraci o svrchovanosti Slovenské republiky. Na tomto základě se politické strany dohodly na ukončení existující federace a osamocení Slovenska. Jak dlouho se národní banka dávala dohromady a sjednocovala, než začala naplno fungovat, znovu se rozdělovala, podle nových republik. Naplno se rozpracovaly plány na oddělení až se zákonem č. 493/1992 Sb., který umožnil každému státu vytvoření své vlastní centrální banky.

Po rozdělení se musely vytvořit nové zákony o nových vzniklých bankovních institucích. Proto vznikly dva samostatné zákony – Zákon o Národní bance Slovenska a 1. zákon, týkající se České národní banky č. 6/1993 Sb. Nešlo ale jen o rozdělení bank jako takových, ale i o společný majetek, ten byl rozdělen na základě ústavního zákona. Samotné fungování osamocených bankovních jednotek začalo s příchodem roku 1993.

Majetek bank i zřizovací zákony byly vyřešeny, poslední otázkou se stala měna. Měnu spravoval měnový výbor, a až do doby, než se rozdělila měna, což se uskutečnilo v únoru 1993. Tak dal zákon č. 6/1993 Sb. vzniknout Koruně české. Podle tohoto zákona se změnilo i postavení ČNB, kdy se stala nezávislou na politice, aby mohla v klidu a bez ovlivňování plnit svou hlavní funkci a to měnovou a cenovou stabilitu. Také se změnilo vedení, nejen z důvodu, že zde už nebylo zastoupení Slovenska, ale i z důvodu nového, nezávislého postavení.

V čele stála bankovní rada, jmenovaná prezidentem, čítající 7 členů – guvernér, 2 více guvernéři, 4 členové bankovní rady. Česká národní banka nyní zastávala i funkci dohledového orgánu. V dalších letech si ČNB vzala pod svá křídla řadu finančních ústavů. Díky tomuto kroku získala banka možnost získat kontrolu a tím regulovat bezpečný vývoj finančního systému.

Zákon o České národní bance (dále jen „zákon o ČNB“) byl a je postaven na vědeckých studiích a svůj vzor našel v Německu a všeobecně v západních

státech, kde byla nezávislost banky na státu normální. Zde se to také zavedlo, ale moc dlouho nezávislost na moci výkonné nezůstala. První snahy o omezení nastaly již v roce 1999. Proto v roce 2000 byl zákon o ČNB pozměněn a od té doby byla nezávislost omezena. A proč k tomuto kroku vláda přistoupila? Měla pocit a mnohdy nesouhlasila s rozhodnutími ČNB a také se jí zdálo, že banka plýtvá finančními prostředky.

Kolotoč kolem změny zákona se roztočil v okamžiku, kdy se naše republika potýkala se vstupními výzkumy od Evropské unie (dále jen „EU“), kam se chtěla dostat. EU zkoumala integrační seskupení a možnosti přizpůsobení našeho zákona o ČNB s právem EU. V té době se pro nás staly vodítkem ke vstupu dva dokumenty – Smlouvy o založení Evropského společenství a Protokolu o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky, který má na starosti zajistit nezávislost centrálních bank členských států na vládě. Tento krok rozpoutal novelu zákona o ČNB, která měla hlavně harmonizační důvod, pro sjednocení našeho práva s právem Evropského společenství. Pozměňovací návrhy přesáhly veškerá očekávání a v některých bodech byly dokonce v rozporu s ústavou či znevýhodňovaly postavení ČNB.

I přes částečný negativní dopad byl zákon s pozměňovacími návrhy vydán ve sbírce zákonů jako zákon č. 442/2000 Sb.

2. Právní aspekty ČNB

Právo je nedílnou součástí našeho každodenního života, setkáváme se s ním prakticky pořád, aniž bychom si tuto skutečnost uvědomovali. Doteku práva se nevyhnula ani našeho bankovní soustava a naše nejvýše postavená banka tedy Česká národní.

Nejedná se ovšem jen o jeden zákon, který by vše zakládal a upravoval, jedná se o spousty zákonů, předpisů, vyhlášek a novel, než jsme se dostali do dnešní podoby fungování a prakticky celé existence bankovní soustavy u nás.

Musíme se také zaměřit na nejpodstatnější právní předpisy, abychom pochopili, jak bankovní soustava funguje, jaké má ČNB pravomoci, kompetence, možnosti a do jaké míry můžou její kroky ovlivnit náš život.

2.1. Ústavní základ ČNB

ČNB jako každá jiná instituce musí být zřízena na základě právní vyhlášky či zákona, u ČNB je tímto zákonem zákon č. 6/1993 Sb. Ovšem toto není jediný právní předpis. Existence národní banky je zakotvena již v ústavě jako v jednom z nejdůležitějších zákonů u nás. Konkrétně v čl. 98 ústavního zákona č.1/1993. „*Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona.*“³ Zákonem, kterým lze zasahovat do činnosti je hlavně již zmíněný zákon č. 6/1993 Sb., který budu dále rozvádět v další podkapitole.

Ústavním zákonem je dáno výsadní postavení ČNB nad ostatními bankami v zemi, které pro uskutečňování své činnosti musejí podávat žádosti k ČNB. Tohle není, ale jediná zmínka v naší ústavě. Dalším podkladem je čl. 62⁴, který se zaměřuje na výčet pravomocí prezidenta. Mezi jednu z jeho pravomocí patří i jmenování členů bankovní rady, jako nejvyššího orgánu bankovní soustavy u nás.

---

³ Zákon č. 1/1993 Sb. Hlava šestá čl. 98

⁴ Zákon č.1/1993 Sb. Hlava třetí čl. 62 k) „*Prezident republiky jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.*“

Na možnosti, respektive práva prezidenta jmenovat členy bankovní rady vidíme zásahy státu, tedy moci výkonné do bankovníctví, které mělo dříve snahy a na nějaký čas i bylo, nezávislé na státu.

Je pouze na našem zvážení, zda by byla lepší úplná odluka bank od stání moci, či stát funguje jako záruka a kontrola, která je či není na místě a v jakém rozsahu.

Je velmi podstatné, že je ČNB zakotvena v Ústavě ČR, zajišťuje to určitou stabilitu a důležitost. Spatřuji v tom i určitou míru jistoty, kde můžeme zjistit na koho se obrátit a také způsoby rozvržení moci a případné řešení nejasností.

2.2. Zákon č. 6/1993 Sb. o České národní bance

Tento zákon se samozřejmě zabývá ČNB rozsáhleji, jak je již patrné s jeho názvu. Upravuje veškeré vztahy, fungování, organizaci, kompetence, pravomoci a hlavní cíle ČNB. Pro účely této práce použiji ÚZ (Úplné znění) z. č. 6/1993 Sb., vydané v roce 2013.

Zákon č.6/1993 Sb. prošel několika změnami a byl novelizován. Hlavním cílem novelizace byly snahy o omezení nezávislosti ČNB. Největším a nejrozporuplnější novela byla vydána ve sbírce zákonů pod číslem 442/2000 Sb. Účinnosti nabývala od 1. 1. 2001.

Novela byla přijata i přes veto prezidenta a také se potýkala s mnoha problémy, které vedly až k Ústavnímu soudu. Bylo nalezeno mnoho problematických a ústavě odporujícím ustanovení, které rozsoudil až soudní proces.

Prvním problematickým bodem byla pravomoc prezidenta jmenovat členy bankovní rady. Zdálo se to být nedemokratické. Tuto připomínku soud neuznal a tak se projednávaly další body.

Další právní nesrovnalost byla ve věci dohod banky s vládou a měnové stabilitě a kurzu Koruny k cizím měnám. To také souviselo s bodem týkajícím se rozpočtu banky. Ten měl být rozdělen na dva, přičemž každý z nich měl

schvalovat někdo jiný. První, rozpočet na činnosti banky vedoucí k dosažení cílů měla schvalovat bankovní rada, ale rozpočet, druhý, zahrnující samotné investiční výdaje banky, měla schvalovat Poslanecká sněmovna. To se samozřejmě ČNB nelíbilo, chtěla si spravovat své věci samostatně, ale snahy o omezení jejích pravomocí ze strany státu jí tuto vizi narušovaly.

Nesrovnalosti byly viděny také v oblasti kontroly ČNB a to nejvyšším kontrolním úřadem. (Dále jen NKÚ). Vada byla viděna v podobě nesrovnalostí v rozsahu kontroly. Nikde nebylo uvedeno, co může kontrolovat, co musí kontrolovat a od čeho dát raději ruce pryč. Nakonec byl problém vyřešen novelou, která přesně stanovila, jaké oblasti může NKÚ kontrolovat a to ve velmi přijatelné podobě pro obě strany. Novela je vydána pod číslem 127/2002 Sb. a platí fakticky dodnes.

Návrh na přezkum těchto bodů dal sám prezident hned v den vyhlášení zákona č. 422/2000 Sb. Všechny napadené body podložil ústavně právním rozbořem a důvodovou zprávou.

Ústavní soud souhlasil se všemi napadenými rozhodnutími, o kterých rozhodl v nálezu ÚS č. 278/2001 Sb. a jako důvod uznání uvedl především rozpor ve věcech ústavněprávních a politických. Hlavním cílem, ke kterému ÚS došel, byla garance nezávislosti a zrušení veškerých ustanovení rozporujících se s ústavou ČR.

V základních ustanoveních tohoto zákona je zopakována část z ústavy a to, že ČNB centrální bankou České republiky, která vykonává dohled nad finančním trhem, ale také to, co je její hlavní náplní, což můžeme najít hned v §2 z. č. 6/1993 Sb. Dříve se totiž v tomto § mluvilo o měnové stabilitě, nyní je to novelizováno do podoby cenové stability.

ČNB je právnickou osobou a ústřední bankou. Se vstupem České republiky do Evropské unie se stala také součástí Evropského systému centrálních bank.⁵ (dále jen ESCB) ESCB je založeno na základě Maastrichtské smlouvy. Tento krok přinesl spoustu změn, nejen na poli politickém, hospodářském, ale také na poli finančním. Konkrétně pro ČNB to znamenalo mnoho nového.

---

⁵ Z. č. 6/1993 Sb. § 2

ČNB se musela přizpůsobit při svém vstupu do ESCB novým cílům a úkolům. Mezi základní činnosti nyní patří⁶:

- Udržování cenové stability
- Vytváření a realizace jednotné měnové politiky
- Podpora stability měnových kurzů
- Správa devizových rezerv
- Péče o řádný chod systému centrálních bank

Pro porovnání výčet činností ČNB ve své působnosti:

- měnová politika
- výdej bankovek a mincí naší měny
- řízení peněžního, platebního a zúčtovacího styku
- dohled nad finančním trhem
- vyhodnocování ohrožení stability měny, případné kroky k znovu získané stabilitě či předcházení krizových situací
- a další činnosti, které stanoví zákon

Po tomto výčtu můžeme vyhodnotit situaci vstupu do ESCB jako více pravomocí, ale také povinností pro orgány národní banky. Je vidět, že činnosti vlastní působnosti více méně nepřesahují hranice ČR. Je to ovšem jen první dojem, který můžeme snadno vyvrátit – ČNB totiž může dát bankovní licenci cizí bance, která bude vykonávat svou činnost na území ČR a tím spadá do kontroly ČNB.

Dalším poznatkem může být fakt, že ESCB má více možností, nástrojů a kapitálu na to, udržet cenovou, měnovou stabilitu. Z tohoto pohledu myslím, že členství naší ČNB v ESCB je výhodné.

---

⁶Oficiální stránky Centrální Evropské Banky
<http://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/html/index.cs.html>

Jak je patrné, EU nás hodně zasáhla. ČNB nyní musí zvažovat své kroky i s ohledem na jiné členské státy a to nejen v oblasti kontroly, ale také uzavírání dohod ve své působnosti. O případné hrozbě, kterou by jedna z centrálních bank odhalila, musí informovat Evropskou radu pro systémová rizika.

ČNB není odpovědná jen ESCB, ale samozřejmě také domovskému státu – České republice. I jí musí informovat o hospodaření a měnovém vývoji, a to minimálně 2x ročně za pomoci zprávy pro Poslaneckou sněmovnu (dále jen PS). Zprávu vydává guvernér, který se také může zúčastnit jednání v PS.

Dále musí ČNB informovat veřejnost o měnovém vývoji a 1x ročně podávat informaci PS o finanční stabilitě.

Uspořádání ČNB je následující: ústředí se sídlem v Praze, jednotlivé pobočky, účelové organizační jednotky. Personální obsazení je velmi rozsáhlé⁷:

- Bankovní rada ČNB (dále jen bankovní rada) – nevyšší řídicí orgán
- Guvernér – zastupuje ČNB navenek

I přes to, že ČNB musí průběžně podávat různé druhy informací hlavně PS, ale například také nám, veřejnosti a členy bankovní rady jmenuje prezident. Musí si zachovat svou částečnou nezávislost na státu a to i v případě plnění svěřených úkolů – výkon činnosti nesmí být v rozporu s veškerými nařízeními a smlouvami jako je Smlouva o Evropské unii apod.⁸

Toto ustanovení také upravuje uposlechnutí rozkazů se strany státu, některého z orgánů EU nebo jakéhokoliv jiného subjektu, což je zakázané. Vztahy a udílení jednotlivých úkolů se také zabývá část práva EU, konkrétně v čl. 130 Smlouvy o fungování Evropské unie a čl. 7 Protokolu (č. 4) o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky.

---

⁷ Personální obsazení viz kapitola 2.2.1.

⁸ Zákon č. 6/1993 Sb. § 9 (1)

Samozřejmě, že si instituce budou předávat informace o případných krocích, řešení různých situací, ale bankovní systém bude poslouchat vždy nadřazenější celek v oblasti bankovníctví, ale ne vládu či jinou organizaci.

Provázanost můžeme vidět i na faktu, že ministr financí se může účastnit zasedání bankovní rady a naopak guvernér ČNB může přijít na zasedání PS.

Základní činnosti ČNB již byly více či méně zmíněny, ale k jedné se ještě nyní vrátím a to k výdeji naší měny - tedy emisi bankovek. Zatím můžeme stále říkat, že ČNB je výhradním emitentem české měny – koruny české.

Řídí její vydávání, stále zdokonaluje ochranné prvky bankovek, ale také mění staré, poničené bankovky a mince za nové. Ani to není vše, ČNB vydává nejen bankovky a mince, ale pamětní mince, které se vydávají u významných událostí, ať už historických, kulturních či politických.

Jako příklad mohu uvést pamětní mince vydané ČNB k příležitosti Vstupu ČR do EU, Bitvy u Slavkova, Prvního automobilu v Mladé Boleslavi atd.⁹

Na bankovkách a mincích je vyražena nebo vytištěna nominální hodnota a jsou naším oficiálním platidlem ve své nominální hodnotě. ČNB také určuje velikost, materiál a design mincí a bankovek. Toto ovšem neplatí u pamětních mincí, které jsou vydávány ne, jako platidla, ale pro sběratelské účely a proto nemusejí být dále prodávány v nominální hodnotě, na nich uvedené.

V historii ČR jsme se několikrát setkali se situací, kdy bylo potřeba zaměnit bankovky a mince za nové. I toto má samozřejmě na starosti ČNB. Vydá prohlášení o změně měny, stanoví časový horizont, po který je možné bankovky vyměnit tak aby zůstala stejná hodnota, což souvisí i se stanovením kurzu staré měny k nové. Pokud si občané novou měnu neobstarají ve stanoveném čase, staré bankovky jsou prohlášeny za neplatné. Nebyly předloženy, ale s jejich výměnou se počítalo, jsou za ně vydány nové. Tento rozdíl, který nebyl vyzvednut, se stává příjmem ČR. V době příprav nové měny může banka oslovit umělce, aby podali své návrhy na podobu nového platidla. To se například velmi osvědčilo u měny Evropské unie – EURA.

---

⁹ Příloha 1 – Ukázka některých pamětních mincí vydaných ČNB

Je logické, že když má ČNB výsostné právo vydávat naše platidlo, musí mít také pravomoc jej určitým způsobem regulovat. I na toto myslel zákon a zaznamenal to do § 23 a následujících.

Na měnovou regulaci má hned několik nástrojů, které může použít v různých kombinacích nebo samostatně. Nástroji jsou:

- úrokové sazby

- splatnosti

- nutnost minimálních rezerv na účtu ČNB – ČNB stanoví částku minimálních rezerv, od jakého data je nutné rezervu udržovat, po jakou dobu a z jakých zdrojů se rezervy udržují a jaké budou další kroky ČNB, pokud instituce danou výši minimální rezervy nesloží na účet.

2.2.1. Personální obsazení ČNB

Bankovní rada

Bankovní rada plní mnoho funkcí a je nejvýznamnějším orgánem ČNB. Má na starosti měnovou a makroobezřetnostní politiku ČR. Pomocí svých nástrojů dohlíží na finanční trh.

Bankovní rada je sedmičlenná, složená z: guvernéra, 2 viceguvernéřů, 4 členů bankovní rady. Členy bankovní rady jmenuje prezident, což již bylo zmíněno.

Členové jsou voleni na dobu 6 let a mohou být voleni pouze 2x. Členem se může stát občan ČR, který je plnoletý, netrestaný, má vysokoškolské vzdělání a v oblasti financí je uznávanou osobou. Členství je neslučitelné z mnoha jinými pracovními posty, hlavně z důvodu střetu zájmů či členství a prosazování zájmů určité politické strany.

Ukončení působnosti v bankovní radě je možné 3 způsoby a to:

- Uplynutím funkčního období, pokud nebyl zvolen podruhé či uplynutím již druhého funkčního období

- Následující den po doručení odvolání z funkce nebo den, ke kterému je odvolán a tento den je zaznamenán v doručené písemnosti
- Složením funkce z vlastní iniciativy

Aby bylo zasedání bankovní rady schopno rozhodovat, musí se shodnout většina členů a zasedání se musel účastnit guvernér nebo jím pověřený viceguvernér. Při rovnosti hlasů rozhoduje hlas guvernéra.

Guvernér

Guvernér stojí v čele bankovní rady, je též jmenován prezidentem a musí splňovat tytéž požadavky, aby mohl být zvolen. Pokud není při hlasování přítomen, zastupuje jej viceguvernér v plném rozsahu.

Hlavním úkolem guvernéra je zastupování ČNB navenek. Také nalezneme jeho podpis na všech listinách vydaných ČNB, včetně právních předpisů, které se potom vydají ve sbírkách zákonů.

2.2.2. Obchody ČNB

Jak už jsem ve své práci zmiňovala, ČNB je právnickou osobou, zřizovanou na základě zákona, stejně tak jako s.r.o. či a.s., které jsou zřizovány ve větší míře jako podnikatelské subjekty, jejichž cílem je získání určitého zisku. Na podobném principu funguje i ČNB, která se k tomu musí řídit rozpočtovými pravidly.

ČNB prakticky zastřešuje celý bankovní systém u nás. Pokud by se na území ČR chtěla usídlit nová banka, její založení musí schválit právě ČNB. Proto právě ona vede účty banky a přijímá o nich vklady.

Další její pravomocí, jako podnikatelského subjektu je nákup a prodej směnek, státních dluhopisů, ale také jiných cenných papírů. Při začátcích nové banky u nás, může národní banka poskytnout úvěr, který ale musí být zajištěn, ať už cennými papíry či jiným adekvátním zajištěním.

ČNB může nabízet k prodeji, i sama prodávat, státní dluhopisy a to na základě zákona č. 190/2004 Sb. § 25 a § 26 a rozpočtových pravidel. Agenda kolem této činnosti spadá také do práv naší nejvýznamnější banky.

Také je pověřena úkoly, které se skrze ní provádějí na příkaz Ministerstva financí. Tyto úkoly nesmějí být rozporu s rozpočtovými pravidly a ČNB musí mít oprávnění je vykonávat.

Troufám si říci, že hlavním obchodem ČNB je právě obchod s cennými papíry. Zde má velké pole působnosti. Nejen, že provádí samotný obchod, ale také vede evidenci cenných papírů.

Jistě, že ČNB má pravomoc zasahovat do devizového hospodářství, ať už za účelem stanovení kurzu české měny k ostatním, ale také spravuje rezervy ve zlatě a dalších devizových hodnotách.

Oblast, kde se také projevuje ČNB, i když by se dalo říci nepřímou, je zákonodárství. Ve spolupráci s ministerstvem financí předkládá návrhy zákonů týkající se úpravy měny, peněžního oběhu, elektronických peněz a v mnoha dalších oblastech.

Oprávnění, které již vychází ze samotné podstaty nadřazenosti ČNB je správa systému bank a přiřazování kódů k bankám, ať už kódů pro ČR, tak IBAN.¹⁰ Samotné sestavení kódu je dále upraveno mezinárodní standardizací.

Tím, že zřizuje nové banky, zajišťuje také platební systém. Informace vyplývající z toho systému musí provozovatel, ať už přímo národní banka, či jiný subjekt, poskytnout ať už k zabezpečení svých úkolů nebo k vydání elektronických peněz. V systému jsou také zaznamenány registrace cizích bank na našem území. Registrace je povinná ještě před zahájením činnosti.

Na druhou stranu sama ČNB vydává tzv. výkazy o své činnosti, ať pro účely statistické, prostě informační nebo pro účely Ministerstva financí. Sbírá data od všech dotčených subjektů a poté je vyhodnocuje. Data musejí být k dispozici bance bezplatně a co nejkratší lhůtě. V případě nedostačujících nebo chybných údajů může ČNB požádat o doplnění.

ČNB předává informace také do Evropské unie, Evropského společenství centrálních bank a dalších orgánů. Ty s nimi dále pracují. Právo na shromažďování údajů je přímo zakotveno v předpisech EU. Zde se opět

---

¹⁰ International Bank Account Number – Mezinárodní číslo účtu

můžeme přesvědčit o provázanosti ČR s EU s tím, jak se naše zákony musely změnit a přijmout nová opatření.

S tím souvisí i otázka, komu všemu může ČNB poskytnout získané informace – jsou to převážně pověřené orgány EU, respektive ESCB, Českého statistického úřadu, pro účely vědecké a v případech, kdy k tomu dá osoba přímo souhlas.

2.2.3. Dohled ČNB

ČNB má výsostné postavení, o tom již zmínka byla, nyní se podíváme na to, jak se tento fakt projevuje ve vztahu k ostatním bankám a jiným subjektům na našem finančním trhu.

Může dohlížet na:

- Banky, zahraniční banky na našem území, spořitelny, instituce elektronických peněz apod.
- Obchodníky s cennými papíry
- Pojišťovny, zajišťovny, penzijní společnosti a všemi společnostmi se službou doplňkového spoření
- Zpracovatele našich bankovek
- Další osoby, u kterých to stanoví zákon¹¹

Zákon přesně vymezuje oblasti, které může ČNB kontrolovat:

- Rozhodnutí o vydání bankovní licence a následné registrace
- Dodržování podmínek stanovených za předpokladu udělení licence
- Dodržování zákonů a nařízení a to nejen vydaných ČR, ale také v rámci EU
- Podávání informací ČNB – například statistické údaje

Dále do pravomocí může ukládat opatření k nápravě a sankce za porušení zákona a předpisů. Také vykonává dohled nad dodržováním občanského zákoníku v oblasti uzavírání smluv (například smlouvy o penzijním připojištění, životním pojištění atd.) Při tom může přijít na nekalé soutěžní praktiky některých institucí, které má samozřejmě právo, potrestat.

---

¹¹ Zákon č. 6/1993 Sb. § 44

Při odhalení nezákonných praktik či porušování právních předpisů může ČNB požádat o spolupráci Ministerstvo vnitra a policii České republiky. Ty mohou poskytnout: referenční údaje ze základního registru obyvatel, údaje z agendového informačního systému evidence obyvatel, údaje z agendového informačního systému cizinců

V konkrétním případě lze poté použít jen některý údaje, nemusí se vždy použít všechny. Také si může ČNB vyžádat Výpis z rejstříku trestů, ale jen podle zvláštního zákona a na základě zákona může vyžádat číslo identifikačního dokladu.

Nikdy nemůže zaměstnanec vykonávat kontrolu v místě, kde by se mohl dostat do střetu zájmů. ČNB má povinnosti každý rok vydat zprávu o prováděných kontrolách za předchozí rok a tu předložit Poslanecké sněmovně, Vládě a Senátu.

V rámci svých pravomoc může také vést správní řízení o správních deliktech.

2.2.4. Správní delikty

Správního deliktu se může dopustit každá FO, která by nedopatřením, ale i úmyslně chtěla šířit, prodávat a rozšiřovat medaile, žetony, mince a pamětní mince, které by se mohly snadno zaměnit s mincemi vydanými ČNB.

Za tento přestupek může ČNB uložit pokutu až do výše 1. 000. 000 Kč.

Správní delikty PO a podnikajících FO se mohou dopustit správního deliktu vůči ČNB ze stejných jako je to u FO, navíc se ovšem dopouští přestupku ještě tím, když neposkytne ČNB potřební informace, neuposlechne rozhodnutí k opatření nápravy nebo o tom alespoň ČNB neinformuje.

PO může být zproštěna odpovědnosti za správní delikt, pokud prokáže, že vynaložila veškeré úsilí na zabránění vzniku deliktu. Podle závažnosti a následkům vůči okolí se určí výše pokuty. Plně se zbavit odpovědnosti za správní delikt PO také lze a to pokud o správním deliktu nebude zahájeno

řízení do 1 roku od zjištění nebo 5 let od spáchání. Tím se stává správní delikt promlčený.

Správní delikty projednává ČNB. Pokuty za ně náleží k vybrání celnímu úřadu, podle místa bydliště provinilého. Po vymožení pohledávky se částka stává příjem do státního rozpočtu.

Pokud by někdo nesouhlasil s uloženou sankcí, dále se tato věc bude projednávat podle ustanovení správního řádu o odvolání.¹² Vybrané správní poplatky jsou příjem ČNB. Za předpokladu přechodu odpovědnosti právnické osoby, přechází odpovědnost za správní delikt na jeho nástupce. Pokud je jich více, řeší se v jakém rozsahu, na koho byl převeden majetek, zisk, závazky a pohledávky.

V případě zániku PO a po vynesení rozhodnutí, musí být pohledávka ze strany ČNB uhrazena a to společně a nerozdílně.

2.2.5. Hospodaření ČNB

Několikrát zde zaznělo, že ČNB je nezávislá a proto i hospodaření musí být hlavně na zajištění vlastního chodu ČNB, nákup potřebného materiálu a zaplacení všech výdajů spojených s existencí. Také si tvoří rezervní fond a další fondy pro případné další fungování. Přebytky jdou do státního rozpočtu.

ČNB musí každý rok předložit výsledky svého hospodaření PS včetně informace o mzdách členů bankovní rady. PS má 3 možnosti, jak s danou zprávou naložit:

- Schválit
- Vzít na vědomí
- Odmítnout – v případě odmítnutí musí ČNB zprávu přepracovat a to v časovém horizontu 6 týdnů

Národní banka hospodaří se svým majetkem zodpovědně a vede si sama účetnictví, podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění

---

¹² Z. č. 500/2004 Sb., správní řád

pozdějších předpisů. Účetní uzávěrku na konci každého roku prověří auditor, kterého určí bankovní rada a ministr financí.

O svém hospodaření informuje každoročně i veřejnost a také rekapituluje měnový vývoj, případně naznačuje další kroky a plány na další období.

3. Etika v bankovníctví

O etice bylo již mnoho řečeno, slyšíme o ní z rádií, ve zprávách, ale také o ní čteme v tisku. Víme, kde se vzala? Co vlastně znamená, k čemu nás zavazuje a zavazuje nás vůbec k něčemu? Potřebujeme jí a dokáže nás případně „spasit“? Dokáže člověka napravit, ukázat mu nový směr nebo je to jen abstraktivní, neživá, historická věda?

V této kapitole se zaměřím na etiku a etický kodex v bankovníctví. Abychom pochopily význam, musíme se vrátit v čase k Platónovi.

Etika je vědní disciplína, která se zabývá morálkou. Pojem etika vznikl z řeckého „ethos“, tedy mrav. Na etiku můžeme také pohlížet jako teorii morálky.

I když si to mnohdy vůbec nepřipouštíme nebo nevnímáme, etika nás zkrátka obklopuje všude. Už od mála do nás rodiče vpravují pojmy jako dobré a špatné; hodné, zlé; nebo slova jako smět, muset, nesmět a nemuset apod. Jsou to známá slova, kterým všichni rozumíme a více jejich význam. V normální mluvě jsou nazývána jako mravní slova a všichni víme, co jimi chceme říci.

V etice se ovšem nejedná jen o styl vyjadřování pomocí slov, ale i gest (v dobách rytířských poklony, líbání na hřbet ruky apod.), jednání a chování naše a lidí kolem nás. Jak se chová naše okolí a to nejen vůči nám přímo, hodnotíme mravní hodnotou a určujeme, jaký to pro nás má mravní význam. Opět můžeme zaujmout různé postoje schvalovat dané jednání, souhlasit s ním, nesouhlasit či jím pohrdat.

Primárně posuzujeme jednání a poté, sekundárně, osoby, které takto jednají. Mravní jednání můžeme hodnotit právě ve smyslu lidském. I přes to můžeme narazit například na slovní spojení „věrný pes“, ale v tomto pojetí se jedná jen o antropomorfní výklad, kdy věci, zvířeti přisuzujeme lidské vlastnosti.

Při hodnocení druhých musíme brát v potaz, jestli a do jaké míry si uvědomují rozdíl mezi dobrem a zlem. To je první z hodnocení, které se jako malý učíme. I když zůstává otázkou, jaký kdo má na tyto pojmy názor a jak je

vnímá. Abychom mohli hodnotit, předpokládáme, že i když se mohou názory lišit, rozdíl je patrný a všem je známo, že dobro se konat má a zlo se má potlačovat a nešířit dál. Toto poznání dobra a zla je všeobecně nazýváno jako lidské svědomí.

Ovšem když někoho posuzujeme, počítáme s tím, že ví, co dělá a také, že jedná dobrovolně. Sám se rozhoduje o svém jednání a je si vědom následků. Předpokladem tedy je, že je přičetný. Z tohoto titulu můžeme daného člověka hodnotit a soudit. Pokud není osoba přičetná, je těžké jí hodnotit.

Tím se dostáváme do fáze, kdy známe mravní hodnoty, jednání a jeho hodnocení a přecházíme k odpovědnosti za své jednání. Odpovědnost za své jednání může mít člověk, který jedná dobrovolně a vědomě. Můžeme od něj očekávat argumenty (odůvodnění), proč jednal tak jak jednal. Dotyčný se může ospravedlnit.

To jak hodnotíme své okolí, osoby kolem nás, má velký sociální dopad a může dojít až k morálnímu soudu. Morální soud lze vysvětlit jako konsensus mezi potřebami vlastními a potřebami druhých lidí. Aby mohlo žít jakékoli společenství v souladu, musí se navzájem respektovat, umět ustoupit, udělat kompromis, vážit si druhých lidí a jejich potřeb. Úcta k druhým lidem úzce souvisí s vlastním sebevědomím a vlastní sebeúctou.

Typologie etiky:

1. Historická

- a. **Antická** – týkala se nejen otázek dobra a zla, ale také způsobu života. Sokrates tvrdil, že ho vede svědomí a věřil, že poznání je ctnost a neřest je pouhá neznalost. Pokládal stejné otázky jinak, tzv. kruhově, až dotyčný změnil ano v ne a ne v ano. Podle Platóna má člověk 3 stránky – žádostivost, rozum a vůli. Rozum má ovládat žádosti za pomoci vůle. Aristoteles odsuzuje pouze extrémny. Tvrdí, že etika je věda, která je praktická a pojednává o ctnosti, přičemž ctnost je zdatnost, která vyplývá z návyků tvořených výchovou. Zde se nachází další 2 směry:
  - i. Epikurejci, kteří věřili, že jediným cílem je blaho člověka

- ii. Stoikové uznávali realitu takovou, jaká je, domnívali se, že vesmír uspořádala inteligentní bytost a tedy má určitý smysl. U stoiků nezáleží na výsledku jednání, ale na dobré vůli, s níž byla věc činěna.
- b. **Středověká** – spojení etiky s náboženstvím. Tomáš Akvinský řešil etiku na základě přirozeného zákona. Snažil se náboženskou etiku propojit s racionálními základy. Používal logické dedukce. Pozoroval účel a jeho naplnění.
- c. **Novověká** – 15. Století – současnost. V tomto období se etika zabývala každodenním životem a rozdělovala se do 5 směrů:
  - i. Návrat k přirozenosti člověka
  - ii. Deontologická etika
  - iii. Protestantská etika
  - iv. Etická naturalismus
  - v. Utilitarismus
- 2. Kategoriální** – rozdělení, podle životní filozofie (smyslu života)
  - a. **Hédonistická** – hédoné – slast; umění žít
    - i. Psychologický hédonismus – veškeré lidské snažení směřuje k slasti a vyhnutí se strasti
    - ii. Etický hédonismus – ten tvrdí, že slast je největší dobro na světě. Tento názor zastával slavný řecký matematik Eudoxos, starší současník Aristotela. *Eudoxos považoval slast za největší dobro, neboť viděl, že všechno rozumné i nerozumné k ní směřuje.* Také zastával názor, že to, k čemu směřuje většina, je nejlepší pro všechny, protože lidé sami nejlépe poznají, co je pro ně dobré.
  - b. **Eudaimonistická** – eudaimonia – štěstí (rozdělení rolí na dobro a zlo) – jedná se o stav člověka, kdy má vnitřní pocit blaha, v souladu se svým svědomím (hédoné – tělesná rozkoš)
  - c. **Utilitaristická** – utile – užitek, prospěch – směr, který si kladl za cíl hledání blaha, užitku a prospěchu; prolínání mnoha teorií, hlavně 4 základních principů posuzování mravního jednání:
    - i. **Princip následků** – jednání se posuzuje podle následků, které musíme očekávat, za předpokladu uskutečnění nějakého činu
    - ii. **Princip užitečnosti** – „*Kritériem je prospěšnost, užitečnost následků jednání pro uskutečnění něčeho, co je dobré samo o sobě. V kalkulu konsekvencí je*

tedy třeba uvažovat, do jaké míry mohou následky jednání být prospěšné pro uskutečnění dobra o sobě“¹³

- iii. **Princip hédonismu** – je v zájmu každého jedince, aby byl v životě šťastný, musí si vytvořit vlastní žebříček priorit a potřeb pro dosažení blaha, je zde velká tolerance, o jaké potřeby pro dosažení dobra jde
- iv. **Sociální přístup** – v předchozím pojetí šlo o dosažení štěstí u konkrétního člověka, ovšem cesta za štěstím nesmí ublížit ostatním, musejí být spokojeni všichni, koho by se dosahování cizího cíle mohlo dotknout a pocitu blaha prakticky všech

Tabulka 1: Mravní posuzování v utilitarismu¹⁴

Otázka	Kritérium	Princip
Jak se má hodnotit jednání (utilitarismus úkonů), event. pravidla (utilitarismus pravidel)?	teologické; následky, konsekvence	PRINCIP NÁSLEDKŮ
Jak se mají posuzovat následky?	užitečnost pro dobro	PRINCIP UŽITEČNOSTI
Co je dobro?	prožívání slasti odstranění strasti (užitek pozitivní a negativní)	PRINCIP HÉDONISMU
Jak se má správně určovat užitek? Co je správně?	maximalizace dobra pro ty, jichž se jednání dotýká (suma užitku, průměrný užitek)	SOCIÁLNÍ PRINCIP

Etika se vyvíjela dlouhá staletí, dalo by se říci, že se vyvíjela společně s lidstvem. Byla ovlivňována náboženstvím, státními zřízeními, kulturou a historickými událostmi. I přes to se dochovala dodnes.

¹³ ANZENBACHER, Arno; Úvod do etiky; Zvon České katolické nakladatelství 1994; 32s, ISBN 80-7113-3

¹⁴ AZENBACHER, Arno; Úvod do etiky, Zvon České katolické nakladatelství 1994; 34s, ISBN 80-7113-3

Dnes je nedílnou součástí každé vyspělé kultury. Setkáme se s ní v každodenním životě, aniž bychom to vnímali. Dokonce některé profese mají svůj etický kodex, kterým se musejí řídit.

3.1. Etický kodex

Etický kodex je jakýmsi dodatkem k pracovní smlouvě, který upravuje určité požadavky, které musejí být v dané profesi splňovány. Stává se to, ale nemělo by to tak být, ne v pravém slova smyslu, že etický kodex je jen opsané nebo lehce upravené pracovní právo. Vždy by měl být závazný. Závaznost by měla být zajištěna pomocí sankcí.

Neměl by být příliš dlouhý, má být stručný, jasný a výstižný. Měl by obsahovat preambuli, formální informace o firmě, čím se firma zabývá, hlavní náplň, řešení určitých problémů, úprava vztahů na pracovišti a samozřejmě, již zmiňované, sankce.

Etický kodex se užívá v mnoha profesích – lékaři (Hippokratova přísaha), právníci, novináři, fotografové, soudci apod. Ale také různé firmy, organizace, sdružení mohou vytvářet pro své zaměstnance etické kodexy. Uvádí se v něm například jak se má člověk pro příslušnou profesii oblékat, vystupovat na veřejnosti, líčit se apod.

O etice jako takové se mluví už dlouhá staletí, ale dříve to byla jen slova. Dnes je snaha převádět tato slova do praxe a jedním z nástrojů je právě etický kodex.

Za jakýsi etický kodex můžeme také považovat například Desatero božích přikázání. Tímto tématem se zabývala MF Dnes 14. dubna 2001. Vytvořila anketu, kolik přikázání lidé znají, jakou váhu jim dávají a co je vlastně v životě nejvíc potrápí. Výsledky byly velmi zajímavé.¹⁵

Nejen, že většina lidí nezná všech 10 přikázání, ale už nemají ani takovou váhu a význam jako dřív. Dnešní společnost toleruje mnohem více, než tomu bylo například před 20 lety. To co, dříve bylo nepřípustné, dnes běžně

---

¹⁵ Viz Příloha 2

přecházíme jako klukoviny nebo se tím vůbec nezabýváme. Velkým „pokrokem“ je postoj občanů k homosexualitě, eutanazii a prostituci.¹⁶

O etickém kodexu jako takovém se v České republice začíná hovořit až s příchodem roku 1990. Pořádali se na našem území konference, ale velký zájem o ně nebyl, proto se z nich vytvořily knihy zaměřené na Manažerskou etiku.

Ta se sice obtížně dostávala po podvědomí, ale s příchodem Evropské unie nebylo zbylí a etika se dále rozšiřovala do různých odvětví, hlavně sociálních.¹⁷

V roce 2000 se také zavedl etický kodex (zásady) pro soudce. Informovaly o tom Hospodářské noviny v sekci Právo. Soudci přijali dobrovolně užívání těchto etických zásad, pro zlepšení jejich důvěryhodnosti, zlepšení svých kvalita a pohledu veřejnosti na soudcovství. Byl to opravdu pouze sborník zásad, který nemůže být uzákoněn, protože právo je minimum etiky.¹⁸

3.2. Etický kodex ČNB

Etický kodex ČNB je velmi důležitým dokumentem nejen přímo pro instituci jako takovou, ale i pro zaměstnance a ostatní banky, které dostaly povolení založit banku, spořitelnu, záložnu apod. Je to interní předpis, který je potřeba dodržovat. Upravuje vztahy zaměstnanců vůči ČNB, ČNB – veřejnost a zaměstnance vůči veřejnosti či jiným bankovním institucím. Tento Etický kodex ze dne 2. 8. 2007 ruší dosavadní Etický kodex a byl schválen Bankovní radou ČNB. Účinnosti nabyl 1. 10. 2007. Obsahuje 14 článků rozdělených do odstavců.

Je velmi podstatné dbát na dobré jméno, mravy a postavení této instituce na finančním poli. Zaměstnanci banky musejí jednat v souladu se zákonem č. 6/1993 Sb. a tímto kodexem. Nesmějí vystupovat tak, aby poškodily dobré jméno a dostali se do střetu zájmů. Musejí být loajální vůči ČNB.

---

¹⁶ Holecová Simona, Mladá Fronta Dnes, Téma Dnes, 14. Dubna 2001, 17s

¹⁷ Dytrt Zdenek, Hospodářské noviny 2003 [cit. 17. 2. 2003]. Dostupné na <http://hn.ihned.cz/c1-12336490-v-etice-zatim-prevladaji-slova>

¹⁸ Příloha 3 – Soudcovské zásady

Také informace získané během výkonu práce nesmějí být vynášeny na veřejnost a zachování mlčenlivosti je důležitým úkolem. Pokud, by i přes veškerou opatrnost došlo ke střetu zájmů, musí tuto skutečnost bezodkladně oznámit nadřízenému pracovníkovi, aby nedošlo k újmě banky či samotného zaměstnance. Nadřízený pracovník musí vydat rozhodnutí, zda se zaměstnanec dále může podílet na daném úkolu nebo zda bude převeden na jiný.

I zaměstnanec ČNB je jen člověk a na to myslel i Etický kodex, proto v jednom z článků, upravuje ovlivňování. Jak už bylo napsáno, zaměstnanec musí zachovávat mlčenlivost v rámci svého pracovního poměru a informace nesmějí unikát do nepovolaných rukou. Pokud by se setkal s člověkem, který by měl snahu vymámit z něj nějaké informace, skutečnost musí udat nadřízenému. Ten určí další postup.

Ohledně správy majetku, toho je mnoho řečeno již v samotném zákoníku práce a zákonu o zaměstnanosti. Zaměstnanec musí pečovat o svěřené věci, jednat s nimi jako by byly jeho vlastní. Pokud byl zaměstnanci svěřen majetek, musí s ním nakládat, tak aby nepošpinil ČNB a nesnížil její vážnost. Špatné zacházení by mohlo mít negativní dopad na celé nahlížení na národní banku.

Za předpokladu, že chce zaměstnanec vybraných útvarů obchodovat s cizí měnou na svůj vlastní účet, musí to oznámit Etické komisi. Ta zaujme stanovisko a vyjádří se k danému obchodu. Zkoumá, zda se nejedná o střet zájmů, apod.

Etická komise je zřízená vně ČNB. Komise se skládá z jednoho člena bankovní rady – stává se předsedou komise, 4 další zaměstnanci ČNB a jeden z nich je zvolený odborovou organizací. Období funkce je dvouleté a může se prodlužovat. Dalším členem Komise je tajemník. Jeho náplní práce je organizace a administrativa spojená s výkonem Etické komise, řešení případných prohřešků proti Etickému kodexu a jeho následné řešení. Tímto tématem se také zabývá z. č. 6/1993 Sb. § 50 (4)¹⁹

---

¹⁹ „Zaměstnanci České národní banky jsou povinni dodržovat pravidla profesionální etiky stanovené etickým kodexem České národní banky, který schvaluje bankovní rada.“

3.3. Vymahatelnost a dodržování etického kodexu

Aby etický kodex splnil své poslání, musí být jeho dodržování, respektive porušování náležitě potrestáno. Sankce jako takové v etickém kodexu ČNB nenalezneme, ale jsou zde odkazy na ostatní právní předpisy.²⁰

V zákoně č. 6 / 1993 Sb., o ČNB, můžeme v §50 nalézt povinnost zachování mlčenlivost, při, ale i po výkonu funkce v ČNB. Mlčenlivost je důležitá pro fungování, stabilitu, ale také bezpečný chod celé banky. Zaměstnanci, ať současní nebo již minulé nesmějí šířit informace, které zjistili během výkonu zaměstnání.

Tento zákon řeší i situaci týkající se podnikání. Zaměstnanci ČNB nesmějí podnikat bez předchozího souhlasu bankovní rady. Smějí ovšem vykonávat vědeckou a literární činnost. Což bylo již zmíněno například u Karla Engliše.

V neposlední řadě zákon myslí na již zmíněný a probíraný etický kodex, který, jak říká, je povinné dodržovat v platném znění. Tuto stránku věci má na starosti bankovní rada.

Dalším důležitým zákonem je zákon č. 500/ 2004 Sb., kde §14 řeší podjatost a následné řešení skrze představeného, tedy nadřízeného osoby, u které je důvodné pochybení nebo námitka z podjatosti. Tato osoba je vyloučena.

Představený musí bezodkladně určit zástupce za vyloučenou osobu. Pokud nelze stanovit náhradu, představený postoupí tuto skutečnost nadřízenému orgánu. Nadřízený orgán předá věc jinému, věcně příslušnému orgánu ve svém obvodu k projednání.

Nejen zákony lze vynutit aplikací a dodržování etického kodexu, proto zde nastupují i jiné dokumenty a instituce, např. Jednací řád bankovní rady, sdělení ministerstva financí apod. Ten a i další dokumenty musejí být nedílnou součástí etického kodexu, byť jen jakožto odkaz na další zákony a nařízení, která s danou problematikou souvisí.

---

²⁰ Zákon č. 500/ 2004 Sb., správní řád ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 6/ 1993 Sb.; o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 21/ 1992 Sb, o bankách, ve znění pozdějších předpisů a další

4. Závěr

Cílem mé práce bylo přiblížit vývoj bankovníctví u nás ve vztahu k vývoji etiky a morálního povědomí.

První kapitulu jsem opravdu zaměřila na historii, konkrétně rok 1919 a následující. Zde bych nejvíce vyzdvihla éru pod vedením Viléma Pospíšila a Karla Engliše, jímž jsou věnovány podkapitoly. Udělali velký krok kupředu, zapsali se do historie nejen v souvislosti s bankou jako takovou, ale i řadou odborných publikací.

Následující kapitola je věnována již samotné ČNB, která vznikla s osamostatněním České republiky od Slovenské. Nastala potřeba odloučení nejen území, ale také bankovní soustavy, což dalo vzniknout právě ČNB.

Ve třetí kapitole, v rámci zachování srozumitelnosti je uvedena historie daleko hlubší. Dostáváme se až do antického Řecka a Říma, kde se zrodilo mnoho filozofických směrů a prakticky základ dnešního práva a právní úpravy nejen u nás.

Právo a morálka spolu souvisí více, než si myslíme a uvědomujeme, proto je toto téma probírané v další podkapitole, která volně navazuje na jádro práce – vztah etiky k různým profesím, právnímu řádu a ČNB.

ČNB má svůj etický kodex, na který jsem se zaměřila v další části své bakalářské práce. Snažím se zde vysvětlit význam, důležitost a potřebu vlastnit etický kodex nejen v bankovníctví, ale jeho aplikace by měla být rozšířena do všech oblastí.

O etice toho bylo mnoho napsáno, ale jak se ukazuje, etika se uvolňuje, a to, co dříve bylo považováno, respektive okolím odsuzováno, se dnes změnilo v „klukoviny“. Můžeme si to ukázat také na jedné z příloh, kde je poukazováno na boží desatero.

Jak vyplynulo z této práce, mravy se v některých oblastech uvolnily, jinde se berou více vážně. Otázkou zůstává, jestli na správných místech.

Dle mého názoru by bylo jedním z řešení rozšiřování lidského, respektive již dětského povědomí o právu a etice například ve školách při občanské

nauce apod. Rozhodně bych se zaměřila na etiku, etiketu a právo. Jsou to vědní obory, které se v životě neztratí.

Dalším východiskem by mohlo být povinné zavedení etických kodexů do všech firem, např. nad určitý počet zaměstnanců. Rozhodně by tento krok či kroky usnadnili život nejednomu zaměstnanci.

Doufám, že jsem naplnila všechny cíle, které jsem si vytyčila pro tuto práci a má bakalářská práce se stane přínosem nejen pro studenty, ale i veřejnost, která by se o toto téma zajímala.

5. Resumé

The aim of this work was to describe the development of banking with us in relation to the development of ethics and moral awareness .

The first chapter was really focused history, specifically 1919 and the following year . Here I highlight the most era under the leadership of William Pospisil and Karla Engliš, which are dedicated chapters. They made a big step forward into history not only in connection with the bank itself, but also a number of professional publications.

The following chapter is devoted to the already very CNB, which was established with the separation of the Czech Republic from Slovak . There was a need not only the separation , but also the banking system , which gave rise to the right of the ČNB.

In the third chapter , in order to maintain clarity, given the history of far deeper . We get up in Ancient Greece and Rome, the birthplace of many philosophies and practical foundations of today's law and legislation, not only in our country.

Law and morality are linked more than we think and realize , because this topic is discussed in the next section , which is loosely based on the core work - the relationship of ethics for different professions , law, and the CNB.

ČNB has its own code of ethics to which I focused on other parts of my thesis, I am trying to explain the meaning , importance and the need to own code of ethics , not only in banking, but its application should be extended to all areas.

The ethics which much has been written , but as it turns out , ethics is released, and what was previously considered , or surroundings frowned upon , today turned into a " pranks " . We can also show it to an appendix , where it is pointed out God's Ten Commandments .

As it emerged from this work , morals are loose in some areas , elsewhere are taken more seriously. The question remains whether the right places.

In my opinion it would be one of the solutions to the expansion of human, or has children's awareness of the law and ethics , for example, in schools in civics , etc. I would definitely focus on ethics , etiquette and law. These are disciplines that are lost in life .

Another starting point might be the mandatory introduction of codes of ethics to all companies , eg over a certain number of employees. Certainly this step or steps make life easier nejdnomu employees.

I hope I have fulfilled all the goals I had set for this work and has a bachelor's work becomes beneficial not only for students but also the public who would be interested in this topic .

6. Seznam zkratek

BÚMF – Bankovní úřad ministerstva financí
ČNB – Česká národní banka
ČR – Česká republika
ČSR – Československá republika
ESCB – Evropský systém centrálních bank
EU – Evropská unie
FO – fyzická osoba
IBAN – International Bank Account Number – Mezinárodní číslo účtu
MF – Ministerstvo financí
NKÚ – Nejvyšší kontrolní úřad
PO – Právnícká osoba
PS – Poslanecká sněmovna
SBČS – Státní banka Československá
ÚS – Ústavní soud
ÚZ – Úplné znění zákona

7. Seznam příloh

Příloha 1 – Pamětní mince vydané ČNB
Příloha 2 – Desatero božích přikázání
Příloha 3 – Soudcovské zásady

8. Zdroje

Odborná literatura:

ARZENBACHER, A. Úvod do etiky, Praha: Zvon, 1994, ISBN 80-0917-5

Filosofický slovník, Olomouc 1998, heslo Hédonismus, str. 163

HOLECOVÁ, R. Mladá Fronta Dnes, Téma Dnes 2001, 14. Dubna 2001, s. 17

NĚMEČKOVÁ, V. Naše měna a peníze v zajetí politiky 1938 – 1947, Praha: Libri 2008

Ottův slovník naučný, heslo Hédonismus, str. 1018

PALKOVSKÝ, B. Národní banka Československá a náprava měny, Praha: Vesmír 1925

THOMSON, M. Přehled etiky, Praha: Portál 2004

Elektronické zdroje:

www.historie.cnb.cz

www.euroekonom.cz

www.ecb.europa.eu

http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/eticky_kodex.html

Dytrt, Z. Hospodářské noviny 2003, únor [cit. 17.2.2003]. Dostupný na <http://hn.ihned.cz/c1-12336490-v-etice-zatim-prevladaji-slova>

<http://www.e-mince.cz>

Legislativa:

zákon č. 1/ 1993 Sb., Ústava ČR

zákon č. 6/ 1993 Sb., Zákon o ČNB

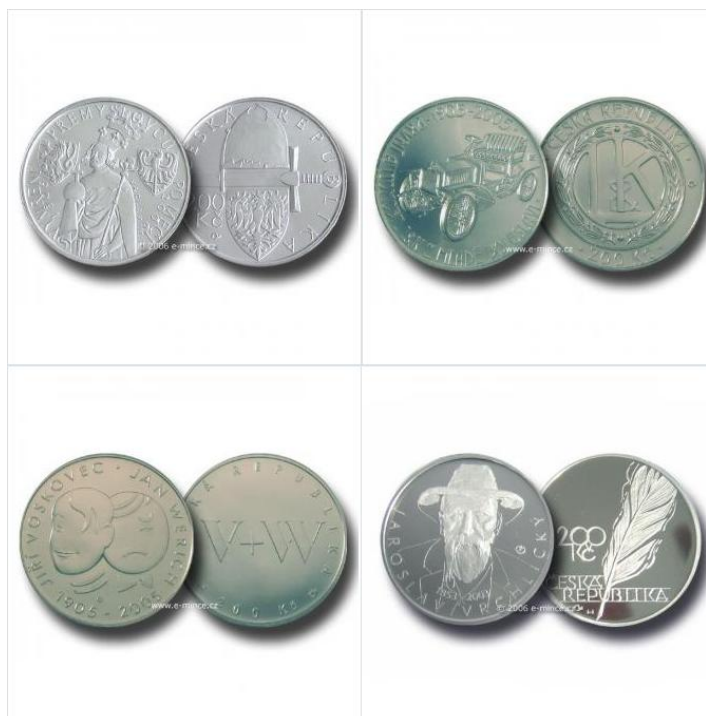
zákon č. 21/ 1992 Sb., o bankách

zákon č. 500/ 2004 Sb., Správní řád

Judikatura:

Nález ÚS č. 278/ 2001

9. Přílohy

Příloha 1

Desatero božích přikázání
(podíl odpovědí v procentech)

Přikázání	Kolik lidí je zná	Podle kolika lidí dnes přikázání platí	Podle kolika lidí by se mělo dodržovat
V jednoho Boha věřití budeš	11,9	44,0	62,0
Nevezmeš jména božího nadarmo	12,3	32,8	64,9
Pomni, abys den sváteční světil	6,5	41,6	68,7
Cti otce svého i matku svou	17,7	76,3	95,8
Nezabiješ	39,0	62,8	96,4
Nesesmilníš	55,8	41,1	91,0
Nepokradeš	70,0	45,6	95,2
Nepromluvíš křivého svědectví	10,6	51,4	96,0
Nepožádáš manželky bližního svého	18,7	51,0	92,6
Aniž požádáš statku jeho	5,2	50,3	91,6

Pramen: společnost SC&C Graf. Jan

Příloha 2

- Soudce podporuje mravní integritu a nezávislost soudnictví.
- Soudce využívá všech svých schopností k naplnění soudcovského poslání a soustavně si doplňuje své odborné znalosti.
- Soudce vykonává soudcovské povinnosti nestranně, podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.
- Soudce se vyvaruje chování, které zpochybňuje jeho důvěryhodnost a narušuje důvěru veřejnosti v soudnictví. Vyvaruje se i takového chování, které by se jako nedůvěryhodné jevit mohlo.
- Soudce se chová trpělivě, důstojně a zdvořile k osobám zúčastněným na řízení i ke všem dalším osobám, s nimiž z titulu své funkce jedná a respektuje jejich osobnost.
- Soudce zachovává vůči ostatním soudcům náležitou úctu a chová se k nim kolegiálně.
- Soudce považuje za čest podílet se na správě soudnictví a na zdokonalování právního systému.

Příloha 3